

**AHOLINI QAMBAG'ALLIKDAN CHIQRISH VA ULARNING QATLAMINI
QISQARTIRISH MUAMMOLARI**

dotsenti: **Mirzakabilov N.X.**

dotsent v.b.: **Axmedov B.I.**

dotsent v.b. **Narbekov N.N.**

assistent: **Nazarov O.T.**

assistenti: **Turdaliyev Z.S.**

Jizzax politexnika instituti

“Umumutexnika fanlari” kafedrası

Mamlakatimizda qambag'allik ko'p yillar moboynda “yopiq mavzu” bo'lib keldi. Bu kategoriyaning o'rniga “Kam ta'minlanganlik”, “Ehtiyojmantlik” degan tushunchalardan foydalanib kelingan. Lekin natija qanday bo'ldi? Kambag'llik darajasi kamayib qoldimi? – bu muammo saqlanib qoldi.

Qashshoqlarda kimlar, qayerda va qanday xayot kechiradi degan savollar muammoligicha saqlanib qoldi. Hamma gap masalaga to'g'ri yondashishdadir. Muammoni oqilona hal etish uchun esa eng avvalo uning mavjudligini tan olish lozim.

O'zbekistonda kambag'allik darajasi Samarqand, Surxondaryo, Sirdaryo, Andijon viloyatlari va Qoraqalpog'ston Respublikasida kuzatilmoqda,

2022 yil 27 fevralida kambag'allikni qisqartirish chora tadbirlari yuzasidan videosellektr yig'ilishi bo'lib o'tdi. Yig'ilishda Prezident SH.M. Mirziyoyev mamlakatimiz aholisining 12-15% yoki 4-5 million aholi kambag'allik sharoitidaligini ta'kidladi. Bu ularning kunlik turmushi 10-13 ming so'mdan oshmasligini anglatadi.

Hozirgi kunda kambag'al oilaning shaxsiy kompyuter bilan ta'minlanganligi o'rtacha 12 baravor, shaxsiy mashina bilan 11 baravar, kondensiyoner bilan 8 baravar, chang yutgich bilan 4 baravar, kir yuvish mashinasi bilan 4,5 baravar, muzlatkich bilan 2 baravar, televizor va uyali aloqa vositalari bilan 1,5 baravarga kamligi kuzatildi.

Davlat bepul umumiy o'rta ta'limni ta'minlaydi va tibbiy xizmatlarning asosiy paketlarini kafolatlaydi. Kambag'llikka qarshi kurashish masalasi global masala bo'lganligi tufayli BMT Bosh Asambleyasi kambag'allikka qarshi kurashish bo'yicha 10 yillikni e'lon qilib, tegishli chora tadbirlarni amalga oshirib kelmoqda. Birinchi 10 yillik o'z ichiga 1998-2007 yillarni qamrab olgan

bo'lsa, ikkinchi 10 yillik 2008-2017 yillarni o'z ichiga oladi. Hozirgi uchinchi 10 yillikka mo'ljallangan 2018-2027 yillarni qamrab olgan bo'lib, rezalyutsiyasi qabul qilindi. Ushbu rezalyutsiyasida oldingi 10 yilliklarda erishilgan natijalar darajasini saqlab qolgan holda qashshoqlik bilan kurashishni takomillashtirish va uni mustahkamlash yo'lida samarali va muvofiqlashtirilgan vazifalarni amalga oshirishga qaratilgan. Bunga asosan juda ko'plab mamlakatlar, jumladan O'zbekiston respublikasida ham qashshoqlikdan butunlay qutilish rejalari ishlab chiqilgan. SHuningdek alohida ta'kidlash kerakki, xotin - qizlarni qashshoqlikdan qutqarish alohida o'rin tutadi. SHuning uchun ham mamlakatimiz Prezidenti kambag'allikdan chiqish bo'yicha tegishli chora tadbirlarni amalga oshirish yuzasidan bir qator Farmon va qarorlar qabul qilindi. Zero hayotda munosib yashay olmagan kishi hech mahal davlatdan ham, bugungi kundan ham rozi bo'lmaydi.

Kambag'allik darajasini Jahon Banking minimal me'yori bo'yicha oilalar soniga mos holda aniqlash hisob-kitobi

T\R	Oilalar soni	1 kunlik So'mda, ming so'm	1 oylik So'mda, ming so'm	1 yillik So'mda, ming so'm
1	1 kishilik	19.3	578.6	6942.6
2	2 kishilik	38.6	1157.1	13885.2
3	3 kishilik	57.9	1335.7	20887.8
4	4 kishilik	77.1	2314.2	27973.4
5	5 kishilik	96.4	2892.8	34713.0
6	6 kishilik	115.7	3471.3	41655.6
7	7 kishilik	135.3	4049.9	48598.2
8	8 kishilik	154.3	4628.4	55540.8
9	9 kishilik	173.6	5207.0	62483.4
10	10 kishilik	193.6	5786.0	69426.0

bu ko'rsatkich kambag'allik darajasining eng past chegarasi hisoblanadi. Bu chegaradan past bo'lsa, bunday aholining yashash tarzi qashshoq aholi toyifasiga kiradi. Agar ushbu mezondan kelib chiqqan holda bir kishiga bir kunga o'rtacha 19,3 ming so'm mablag' kerak bo'ladi. Xususan, 5 kishilik oilaga 96,4 ming so'm va 8 kishilik oilaga 154,3 ming so'm mablag' talab etiladi va shu kabi yuqori darajadagi oilalarga mablag'larni hisoblash mumkin. Ushbu ko'rsatkichning bir oylik miqdori mos ravishda bir kishi uchun 578,6 ming so'm, 5 kishiga 2892,8 ming so'm va 8 kishiga 4628,4 min so'm va shu kabi miqdorlarni belgilash mumkin. Ushbu ko'rsatkichni bir yilga hisoblaydigan bo'lsak, mos ravishda 1 kishi ucnun 6942,6 ming so'm, 5

kishiga 34713,0 ming so'm va 8 kishiga 55540,8 ming so'm va shu kabi ko'rsatkishlarni keltirish mumkin. Ushbu ko'rsatkichlar kambag'allikning chegarasi bo'lib, bundan kam mablag'ga ega bo'lgan oilalar kambag'allik darajasidan past hisoblanadi. Jahon bankining hiso-kitoblari bo'yicha kambag'allikning o'rtacha chegarasi 355,2 ming so'mni tashkil etadi.

Bunday tabaqalanish ko'p davlatlarning farovonlik darajasiga bog'liq bo'lib, hozirda Mamlakatimizda qaysi me'yorni asos qilib olish haqida tegishli me'yoriy xujjat qabul qilish, uning haqiqiy darajasini belgilash lozim. Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra dunyoda 736 million kishi (dunyo aholisining 10 foizi) o'ta qashshoqlik sharoitida, dunyo aholisining deyarli yarimi kuniga 650,5 min so'mdan kam tushumga ega. Qashshoqlik darajasi eng yuqori bo'lgan qit'a Afrika qit'asi bo'lib, yer sharidagi eng qashshoq mamlakatlar Kongo demokratik respublikasi (o'ta qashshoqlik darajasi – 77,1 foiz) va Madagaskar (77,6 foiz) ga to'g'ri keladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 26 martdagi "Iqtisodiyotni rivojlantirish va kambag'allikni qisqartirishga oid Davlat siyosatini tubdan yangilash chora tadbirlari to'g'risida"gi Farmonida, hududlarda aholining turmush darajasini yaxshilash, xususan, kambag'allikdan chiqish va ulardan qutqarish hamda kambag'allikni qisqartirish vazifalari ko'p jihatdan iqtisodiyotning barcha tarmoq va soxalarining raqobat bardoshligini oshirish, tadbirkorlikni rivojlantirish uchun barcha richaglar va sharoitlarni yaratib berish hisobiga yangi va barqaror ish o'rinlarini tashkil etish bilan bevosita bog'liq hisoblanadi.

Bu o'z navbatida iqtisodiyotni tarkibiy jihatdan isloh qilish va rivojlanishiga aloqador vazirlik va idoralar faoliyati uyg'unligini taminlash, har bir mutasaddilarning ma'suliyatini oshirish, mavjud muammo va to'siqlarni tezkorlik bilan aniqlash va bartaraf etishga asoslangan zamonaviy va innovatsion tizimni joriy etishni talab etadi. Ushbu zaruriyatdan kelib chiqib yuqoridagi Farmonda bir qancha ustivor vazifalar belgilab berilgan. Bu ustivor vazifalardan biri, kambag'allikni qisqartirishga qaratilgan chora tadbirlarni ishlab chiqish va amalga oshirish bo'yicha yaxlit tizim va muvofiqlashtiruvchi davlat organlari, me'yoriy huquqiy baza, mezonlar va baholash tizimini yaratishga qaratildi. Chunki mamlakatimizda kambag'allikning mavjudligi haqiqat, ammo uni qisqartirish bo'yicha tegishli tashkiliy, iqtisodiy, huquqiy mexanizmlarining yo'qligi mazkur masalaga alohida e'tibor berishni taqozo etadi. Kambag'allikdan qutqarishning yo'llaridan biri sifatida oilaviy tadbirkorlik va kasanachilikni yanada rivojlantirish, bu boradagi to'siq va muammolarni bartaraf etish, mazkur soxalarni moliyalashtirishning sodda tizimini ishlab chiqish va amaliyotga

to'g'ridan to'g'ri tadbiiq etish va keng qo'llashdan iborat. Qishloq joylarda kambag'allikni qisqartirish uchun yer uchastkalarini yoshlarga taqsimlash tizimini yanada keng davom ettirish va takomillashtirish maqsadida yirik tadbirkorlarga suv inshootlarini barpo etish, qurish va ularni belgilangan tartibda foydalanuvchilarga sotish tizimini joriy etish mexanizmini ishlab chiqish zarur. Ayniqsa, mamlakatimizda xotin- qizlarga alohida e'tibor qaratish va sharoitlar yaratish o'zining dolzarbliligini saqlab qoladi.

XULOSA

Mamlakatdagi kambag'allikni qisqartirish yo'llaridan biri – ijtimoiy himoya samaradorligini oshirish, aholining bandligini ta'minlash va ularga ko'maklashish, turmush tarzini yaxshilash, real daromadini oshirish faqatgina kompleks yondo- shuvlar orqaligina amalga oshirilishi mumkin. So'nggi yillarda kambag'allikni qisqartirishga hissa qo'shadigan boshqa soxalarda ham salmoqli sa'y - harakatlar amalga oshirilmoqda. Ularga yangi ish o'rinlari yaratish va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, qishloq joylari va qishloq xo'jaligini rivojlantirish, qishloq joylarda infratuzilmani takomillashtirish, sog'liqni saqlash, kasb-hunar ta'limi va tarbiyasini yaxshilash hamda iqtisodiy migratsiyani ta'minlash lozim. Bu soxalarda oxirgi yillarda amalga oshirilayotgan ijobiy o'zgarishlar mamlakatimizning uzoq muddatli kambag'allikni qisqartirish dasturining muhim qismi hisoblanadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Mirziyoyev SH.M. 2022 yil 27 fevraldagi kambag'allikni qisqartirish chora-tadbirlari yuzasidan videoselektor yig'ilishi. Tashkent.2022 yil
2. Jurayev SH.S., Abu Ali ibn Sinoning falsafiy qarashlarida baxt-saodat masalasi // Academic Research in Educational Sciences, 2 (Special Issue 1), 395-401 P.
3. O'Imasov A., Vahobov A. Iqtisodiyot nazariyasi: Darslik. – T.: «SHarq» nashriyot-matbaa aktsiyadorlik kompaniyasi Bosh tahririyati, 2006. – 480 b.
4. Razzoqov A. Iqtisodiy ta'limotlar tarixi. Oliy ta'lim muassasalarining talabalari uchun darslik / A.A.Razzoqov, SH.H.Tashmatov, N.T.O'rmonov. – T.: Iqtisod-moliya, 2007. – 320 b.
5. Симкина Л.Г. Экономическая теория. 2-е изд. – СПб.: Питер, 2008. – 384 с.
6. Станковская И.К., Стрелетс И.А. Экономическая теория: учебник / И.А.Стрелетс. – 3-е изд., испр. – М.: Эксмо, 2008. – 448 с.
7. Игамбердиев Х. Х., Турдалиев З. С. Формирование новаторских

изобретательских навыков студентов //Прорывные научные исследования: проблемы, пределы и возможности. – 2021. – С. 99-102.

8. Saddin o'g'li T. Z., Nurmuxammadovich P. N. MATEMATIKA DARSLARINI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA SHARQ MUTAFFAKKIRLARINING O'RNI //IJTIMOIY FANLARDA INNOVASIYA ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2022. – Т. 2. – №. 3. – С. 34-36.

9. Narbekov N. N., Parmanov N. N., Qabilov B. U. MODULLI-KOMPETENTLI YONDOSHUV ASOSIDA BO 'LAJAK MUHANDISLARNI INNOVATSION FAOLIYATGA BOSQICHMA-BOSQICH TAYYORLASH //SCIENTIFIC APPROACH TO THE MODERN EDUCATION SYSTEM. – 2024. – Т. 2. – №. 21. – С. 178-180.

10. Narbekov N. N., Parmanov N. N., Qabilov B. U. TEXNIKA OTM LARI TALABALARINI INNOVATSION MUHANDISLIK FAOLIYATGA TAYYORLASHDA METODOLOGIK YONDASHUVLAR //SUSTAINABILITY OF EDUCATION, SOCIO-ECONOMIC SCIENCE THEORY. – 2024. – Т. 2. – №. 14. – С. 132-134.

11. Narbekov N. N. PREPARING STUDENTS FOR INNOVATIVE ENGINEERING ACTIVITIES AS A PEDAGOGICAL PROBLEM //ПРОРЫВНЫЕ НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ КАК ДВИГАТЕЛЬ НАУКИ: сборник статей Международной научно-практической конференции (12 февраля 2022 г, г. Калуга).-Уфа: OMEGA. – 2022. – С. 15.

12. Narbekov N. N., Nizomov S., Burxonov R. R. Darslarda ma'naviy-axloqiy tarbiya berish o'quvchilarning jamiyat oldidagi ma'suliyatlarini shakllantirish omili //Научное знание современности. – 2020. – №. 2. – С. 44-47.

13. Narmatovich N. N. Methodology Of Training Engineers For Professional Activity On The Basis Of Module-Competent Approach //湖南大学学报 (自然科学版). – 2021. – Т. 48. – №. 12.

14. Xudayberdiev A. A. et al. YERGA ISHLOV BERISH USULI //Экономика и социум. – 2023. – №. 6-1 (109). – С. 532-535.

15. Нарбеков Н. Н. Модульно-компетентностный подход в современном высшем образовании //Universum: технические науки. – 2022. – №. 1-1 (94). – С. 10-12.

16. Игамбердиев Х. Х., Нарбеков Н. Н. ПУТИ РАЗВИТИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ БУДУЩИХ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ //Universum: технические науки. – 2021. – №. 5-1 (86). – С. 32-34.

17. Игамбердиев Х. Х., Нарбеков Н. Н. ПРОБЛЕМЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ОБУЧЕНИЯ ПРИКЛАДНОЙ МЕХАНИКЕ И ИХ ТЕОРЕТИЧЕСКО-ПРАКТИЧЕСКИЕ РЕШЕНИЯ //вопросы технических и

физико-математических наук в свете современных исследований. – 2019. – С. 28-33.

18. Нарбеков Н. Н. ИННОВАЦИОННАЯ ИНЖЕНЕРНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ И ЕЕ СТРУКТУРА //Развитие системы знаний как ключевое условие научного прогресса. – 2022. – С. 174-178.

19. Игамбердиев Х. Х., Нарбеков Н. Н. СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО МАСТЕРСТВА ПРЕПОДАВАТЕЛЯ //ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ И ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ. – 2021. – С. 31-33.

20. Нарбеков Н. Н., Игамбердиев Д. Х., Ботиров Б. Ф. ПАРАДИГМА В ФОРМИРОВАНИЕ И РЕШЕНИЕ ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ЗАДАЧ //Передовые инновационные разработки. Перспективы и опыт использования, проблемы внедрения в производство. – 2019. – С. 61-63.

21. Игамбердиев Х. Х., Нарбеков Н. Н. ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЕ ОПРЕДЕЛЕНИЕ УСИЛИЕ ОТРЫВА ЛИСТЬЕВ И КОРОБОЧЕК ЗЕЛЕНЦОВОГО КЕНАФА //ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ НАУКИ И ОБЩЕСТВА-ПУТЬ К МОДЕРНИЗАЦИИ И ИННОВАЦИОННОМУ РАЗВИТИЮ. – 2020. – С. 84-88.

22. ГАППАРОВ Б. Н., НАРБЕКОВ Н. Н. ПЕДАГОГИКА КАК ОСНОВНОЙ ИСТОЧНИК НОВЫХ ИДЕЙ И РУКОВОДЯЩИХ ПРИНЦИПОВ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ //Общество. – 2020. – №. 1. – С. 71-73.

23. Бултаков Т. и др. МАЛОГАБАРИТНЫЕ УЧЕБНО-ЛАБОРАТОРНЫЕ УСТАНОВКИ-ВАЖНЫЙ ФАКТОР АКТИВИЗАЦИИ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ //Передовые научно-технические и социально-гуманитарные проекты в современной науке. – 2018. – С. 80-82.

24. Игамбердиев Х. Х., Нарбеков Н. Н. ПРОБЛЕМЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ОБУЧЕНИЕ ПРИКЛАДНОЙ МЕХАНИКИ И ИХ ТЕОРЕТИЧЕСКО-ПРАКТИЧЕСКИЕ РЕШЕНИЯ //ББК 22+ 30 В74 Председатель редакционной коллегии. – С. 28.